

Автор помічає закономірність, не констатовану в дослідженнях фортепіано і мистецтва у цілому: проростання цього позамистецького фортепіанного внеску в паралель до відкриттів модерну-авангарду, черпаючи від (парадоксально!) *аристократичної* культури рококо. Остання через бідермайер і символістський салон плавно увійшла в контакт із третьорядним мистецтвом латини, джазу і мас-культури взагалі. Автор посилається на позиції філософії та естетики ХХ ст., лінгвізованість яких дала можливість ввести термін «диз'юнктивного принципу» щодо екстраординарних вказаних і інших змін, яких зазнало мистецтво і культура у новітні часи. Диз'юнктивним автор називає становище розрізненості-співіснування паралельних і тих, що не торкаються один одного світів художньої і позамистецької музики, причому друга кількісно вирає, наближаючи авангардні кола до мас-культурного простору, а не навпаки. І в річищі вказаних позицій авторка розглядає фортепіанні здобутки України, розрізняючи значною мірою регіональні показники її національних звершень.

Робота містить багато цікавих спостережень, оригінальних узагальнень і базується на відкритті концепції особливого роду неврівноважених паралелей стильових шарів фортепіанної гри, які демонструють абсолютне «обернення» по відношенню до віку романтизму, а у ХХ ст., виходячи і на сьогоденний пост-поставангард, стверджує особливого роду поглинання мистецької самозначущості аренами Віри, побуту та ігрової фантазії як процесу і смислу діяльній автивності людей.

Монографія знайшла вдячних читачів не тільки з числа мистецьких кіл, але і більш широкого інтелектуального загалу, будучи цікавим надбанням для представників гуманітарного знання і, можливо, буде сприяти укоріненню тих «неготичних» тяжінь музики до точних наук, які від початків надихали мусікійство Античності і Середньовіччя.

Література:

1. Шевченко Л.М. Стильова характеристика української фортепіанної культури ХХ століття: монографія. Одеса: Астропринт, 2019. 336 с.

DOI:<https://doi.org/10.32461/2226-3209.1.2020.196588>

Андросова Дарія Володимирівна,
доктор мистецтвознавства,
професор Одеської національної музичної академії імені А.В.Нежданової
ORCID 0000-0002-5951-8416
dashaelena@gmail.com

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію Татарнікової Анжеліки Анатоліївни «Алілуйна парадигма європейської культури і музики (від готики до сучасності)»

В. Мартинов свого часу зазначав: «Космос, що втратив музикальність, обертається музичним звуком, що втратив космічність. Це означає, що руйнується синтетична повнота переживання музичного звуку. Метафізична природа звуку перестає сприйматися і звук перетворюється у виключно фізичне явище, що сприймається чуттєво» [1, 22]. Сказане визначає суттєву роль метафізичного параметру музичного мистецтва, що в умовах постмодерного періоду розвитку культури набуває особливої актуальності.

Тема та предмет представленої монографії А. А. Татарнікової [2] звернені до всебічного дослідження славословної специфіки християнської культури, знаходяться у річищі позначеної проблематики та духовних шукань сучасності. На базі комплексного дослідження численних духовно-естетичних концепцій про культове підґрунтя культури, семантико-етимологічних перетинів «культу» та «культури» на тлі «шанування» та «поклоніння», а також різноманітних форм їх культового (іконопис, богослужбовий спів) та художньо-творчого виявлення на базі провідних стилів європейської культурно-історичної традиції минулого та сьогодення, – все це в сукупності приводить авторку до формулювання провідних настанов висунутої нею концепції про «алілуйну парадигму європейської культури та музики» (с. 78) не тільки в її конкретно жанровому, але й комплексному розумінні.

А. А. Татарнікова зосереджує увагу на «образно-сміслових «домінантах», сконцентрованих навколо поняття про Славу Господню та близьких йому (хвала, подяка, шанування, радість, краса, екстатика тощо)». В межах християнської духовно-етичної традиції, сакральна сутність якої закарбована у перетині «теології слави» та «теології хреста», позначена алілуйна парадигматика, як вважає автор, виступає певною ознакою *духовного преображення* людини, а також єднання у славослів'ї земного та небесного світів, духовного та світського початків, що стає ґрунтом для виявлення *соборного*

начала людської спільноти. Реалізація позначених рис алілуйної парадигми європейської культури невіддільна також від ідеї вищого духовного *Божественного Порядку (ordo)* і показової для нього *Ієрархії*, похідних від сакральних першоджерел. Духовне єднання людства на засадах Славослів'я складає також підґрунтя для подолання конфесійних бар'єрів, що генетично сходять до традицій «Неподіленої Церкви» раннього Середньовіччя, а також виявляються в екуменічних рухах ХХ ст.

Імператив «творчості во славу Божу» приводить авторку до узагальнень досить об'ємної жанрової славословної сфери, ґенеза якої сходить до культової практики (псалми, гімни, доксологія, *Te Deum*, *Gloria*), та її проєкцій у паралітургічній творчій сфері (дифірамб, ода, панегірик тощо). А. А. Татарнікова особливо підкреслює «вокально-музичну "домінанту" у відтворенні алілуйної парадигматики європейської культури (яка, разом з тим, не заперечує інших мистецьких та мовно-літературних форм її втілення) та характеризується виділенням певного *кола виразних засобів*, що репрезентують позначену образну сферу» (с. 80). Її культові першоджерела та соборно-надконфесійна спрямованість обумовлює апелювання або до зразків богослужбово-співацької практики та сполучної з нею музичної риторики, або до їх стилізації у композиторській творчості. Серед найбільш показових ознак музичного втілення алілуйної парадигматики, перш за все, звертає на себе увагу юбіляційний тип мелодики, інтонаційна специфіка якого також має перетин і з каллофонічним співом візантійської традиції.

Зазначені складові алілуйної парадигматики автор виявляє не тільки у зразках культового мистецтва (іконопис, богослужбовий спів), а й у численних прикладах композиторської творчості, що охоплюють і сферу культової хорової музики (Й. С. Бах, Г. Ф. Гендель, А. Вівальді та ін.), і кантатно-ораторіальної творчості (І. Стравинський, К. Орф, М. Шух, Ф. Пуленк, А. Пярт), і надбання європейського музичного театру різних національних шкіл (М. Глінка, О. Бородін, К. Шимановський, Б. Сметана, Ж. Массне, К. М. Вебер та ін.), і симфонічної творчості (Л. ван Бетховен, Ф. Ліст). Твори названих авторів при всій їх індивідуальності та неповторності поєднує саме втілення славословної тематики у всій широті її тлумачення – від богословського та віросповідного до імперсько-державного. Широта заявленої в роботі проблематики позначається не тільки на її масштабній аналітичній базі, але й на бібліографічних джерелах, кількість яких охоплює 754 позиції.

Сказане визначає практичну цінність рецензованої монографії А. А. Татарнікової «Алілуйна парадигма європейської культури і музики (від готики до сучасності)», що задана органікою входження її матеріалів до курсів історії світової культури, історії музики, музичної культурології, історії християнського мистецтва у вищій ланці музичної, культурологічної та мистецької освіти України.

Література

1. Мартынов В. Конец времени композиторов / Послесл. Т. Чередниченко. М.: Русский путь, 2002. 296 с.
2. Татарнікова А.А. Алілуйна парадигма європейської культури і музики (від готики до сучасності): монографія. Одеса: Астропринт, 2020. 344 с.